Bársony Fanni–Gyenge Zsuzsanna–Kovács Ádám

„Kit érdekelnek a programok?”[1]

A Jobbik kisebbségképe és annak médiareprezentációja a 2010-es országgyűlési választások kampányidőszakában

A tanulmány diskurzusanalízis segítségével vizsgálja, milyen volt a Jobbik Magyarországért Mozgalom kisebbségképe a 2010-es országgyűlési választásokat megelőző kampányidőszakban. A vizsgálat az ELTE Társadalomtudományi Karán zajló nagyobb kutatás része, amelynek során a hallgatók a választásokon induló pártok kisebbségképét tárták fel.[2]

1. Bevezetés

2003-ban új politikai párt, a Jobbik Magyarországért Mozgalom jelent meg a magyar politikai színtéren. Az utóbbi években folyamatosan bővült támogatóinak köre. A párt a 2009-es Európa parlamenti (EP) választásokon a szavazatok 15 százalékát szerezte meg, ami 427 773 szavazatot jelentett, majd a sikert követően a tavaszi országgyűlési választásokon a harmadik legerősebb pártként a szavazatok 12,2 százalékát gyűjtötte be, immár 855 436 szavazattal. Eközben a politikai diskurzus egyik legfontosabb és legtöbb vitát kiváltó eleme a magyarországi cigányság helyzete lett, és a legnagyobb magyarországi kisebbség problémáinak megoldása a Jobbik retorikájának egyik legfontosabb pontjává vált. A párt jelentős részben hozzájárult ahhoz, hogy a romákkal kapcsolatos kérdések, problémák politikai napirendre kerüljenek, és ott is maradjanak. Ebben igen nagy szerepe volt a médiának, hiszen a választópolgárok nagy része a különböző médiumokon keresztül informálódott a pártok terveiről, nem utolsósorban a kisebbségekkel kapcsolatos stratégiáiról. Kutatásunk során kísérletet tettünk arra, hogy tudományos módszerekkel vizsgáljuk meg, milyen a Jobbik kisebbségképe, és ezt hogy reprezentálja a média fősodra. Diskurzusanalízis segítségével hasonlítottuk össze a Jobbik által kiadott sajtóanyagokat a Jobbikról kiadott anyagokkal, így vizsgálva a párt kisebbségképét és annak a média fősodrában való lenyomatát. Fontos kiemelni, hogy a párt igazi terepe a közösségi média világa, amely külön kutatást érdemelne.[3] A közösségi oldalakon, blogokon, fórumokon nagy szerepet kap a párt szimpatizánsainak véleménye, a párttal kapcsolatos báziskommunikáció a kampány részévé válik. Minket viszont az érdekelt, milyen képet sugároz magáról a párt, milyen üzeneteket közvetít a nyilvánosságban a meglévő és a leendő szavazóknak, milyen eszközökkel és érvekkel próbálja meggyőzni azokat, akik nem használják a közösségi média eszközeit, azokat, akik a média fősodrának termékeit fogyasztják, és kommunikációjában milyen szerepet kapnak a kisebbségek.

2. A kutatás módszeréről

Az elemzés során először két fő csoportra osztottuk a forrásokat. Az első csoportba a Jobbik által megjelentetett hivatalos anyagok kerültek; ide tartozik a kampányprogram, a párt egyik politikusával készült interjú, valamint ide

1 Az országgyűlési választások előtti időszakban, 2010. április 7-én a Népszabadság című napilapban megjelent cikk címe.

2 Köszönettel tartozunk oktatónknak, Munk Veronikának, aki koordinálta kutatásunkat és értékes gondolataival, észrevételeivel segített minket a tanulmány megírásában.

3 Egy felmérés szerint a hazai fejlesztésű közösségi oldalon a pártok rajongótáborai közül messze a Jobbiké volt a legnagyobb a kampányidőszakban. Ez a párt jegyzi a legtöbb twitter-követőt, és a párthoz köthető videotalálatok és a letöltések száma többszöröse a többi pártéinak, lásd http://www.webforgalom.hu/out/SzaboGabor-valasztas2010_es_a_kozossegi_media_marcius.pdf (utolsó letöltés: 2010. október 17.).

tartoznak a www.jobbik.hu internetes portálon megjelent anyagok és a Barikád című hetilapban megjelent cikkek. A másik csoportba azok az anyagok kerültek, amelyek a Jobbikról jelentek meg a magyar médiában. A fősodrú média termékeinek kiválasztása során ügyeltünk arra, hogy baloldali-liberális és jobboldali- konzervatív értékrendet képviselő orgánumokat egyaránt megvizsgáljunk. Így a nyomtatott sajtóból két nagy napilap (a Magyar Nemzet és a Népszabadság) és két hetilap (a Magyar Narancs és a Heti Válasz) írásai, a televízióműsorok közül az MTV Az Este, Ma Reggel, az ATV Egyenes Beszéd, Újságíró Klub, a Hír TV Célpont, Civil Kaszinó, valamint az Echo TV Napi Aktuális és Mélymagyar című műsorok kerültek a mintába.

A mintavétel időtartamát három egyhetes szakaszra bontottuk, de a televíziós műsorok elemzése során el kellett ettől térnünk annak érdekében, hogy megfelelő elemzést végezhessünk, mivel ebben a három időszakban a kutatás szempontjából kevés releváns műsor futott a televíziókban. A mintavétel első szakasza a nyomtatott sajtó és az elektronikus média esetében is a 2010. január 11. és 17. között megjelenő tartalmakra vonatkozik, a második szakasz a március 1. és 7. között megjelent sajtóanyagokat tartalmazza, a harmadik szakasz pedig az április 5. és 9. között napvilágot látott médiatartalmakat foglalja magában. A televíziós műsorok esetében ez úgy módosult, hogy a január 19. és április 25. közötti időszakot teljes terjedelmében vizsgáltuk. Azért választottuk ezeket az időintervallumokat, mert úgy gondoltuk, tanulságos lehet, ha vannak anyagaink a kampányt megelőző időszakról,[4] a kampány közepén megjelent sajtótermékekről, valamit a kampány végén, közvetlenül a választások előtt megjelenő termékekről.

Az elemzés során – a framing-elméletet véve alapul (vö. Bajomi-Lázár, 2006: 3) – kísérletet tettünk arra, hogy megvizsgáljuk, a választások közeledtével miként változnak az egyes médiumok által bemutatott, a Jobbikkal kapcsolatos témák, tehát hogyan változik (vagy nem változik) a párttal kapcsolatos napirend. A framing-elmélet szerint azon túl, hogy a média napirendje meghatározza, hogy az emberek miről gondolkodjanak, az események szubjektív bemutatása egyfajta értelmezési keretet (frame) is ad a médiafogyasztóknak (Faludi, 2007: 16). Úgy gondoljuk, hogy a Jobbik kapcsán a különböző médiumok által nyújtott értelmezési keretek közti eltérések jól elemezhetők a framing-elmélet segítségével. A kutatás alatt kirajzolódott, hogy attól függően, milyen politikai értékeket képviselnek a különböző médiumok, akár egészen eltérő képet is kaphatunk ugyanarról a pártról (vö. Mazzoleni, 2006: 47). A legélesebb határt a Jobbikhoz közeli és a nem jobbikos orgánumok által bemutatott valóságok között lehet felállítani, az előbbiekben a párt a társadalmi igazságosság legfőbb képviselőjeként, az utóbbiakban fajgyűlölő, antidemokratikus veszélyforrásként jelenik meg. Fontos megemlíteni ugyanakkor, hogy bár a nem jobbikos orgánumok negatív képet festenek a Jobbikról, éles különbséget lehet felfedezni a baloldalhoz, illetve a jobboldalhoz kötődő orgánumok hangvétele, érvrendszere között.

3. A Jobbik kisebbségképe a programban és a párt saját orgánumaiban

3.1. „Radikális változás”

A párt kisebbségképével kapcsolatban kiindulópontnak a választási programját tekintettük. Azt feltételeztük, hogy a konkrét stratégiai elképzelésekből jól kirajzolódik, miként értékeli a párt a magyarországi kisebbségek helyzetét, milyen problémákat lát, és azokra milyen megoldásokat kínál, mely ideológiák és értékek mentén közelíti meg a kérdést.

A program elemzésének kiegészítéseként interjút készítettünk a párt egyik prominens politikusával is. Abban a reményben hívtuk meg a beszélgetésre, hogy konkrétabb szakpolitikai elképzelésekről is hallhatunk tőle, mint amelyek a programban megjelennek. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a párt hivatalos, konszolidáltabb álláspontját halljuk-e tőle, vagy esetleg felvállal a Jobbikhoz köthető szélsőségesebb nézeteket, és nyíltabban fogalmaz meg előítéleteket. Interjúalanyunk kifejezetten kérte, hogy a neve semmiképp ne jelenjen meg.

Szerinte a cigányok a „magyaroktól”, azaz a nem cigányoktól jól elkülöníthető csoportot alkotnak, sajátos kulturális, szociális viszonyok között élnek, sajátos mentalitással, hagyományokkal, tradíciókkal rendelkeznek. A cigány–magyar együttélés fontos, de nem központi kérdés a programban. A „cigánypolitikán” belül is a „cigánybűnözés felszámolása” az elsődleges (Radikális változás, 2010: 40). A Jobbik korábban kimondottan a cigánysághoz köthető bűnelkövetési formákról beszélt. A választási programban tisztázza és valamelyest finomítja a cigánybűnözés definícióját. Az új

4 A választások időpontját Sólyom László január végén tűzte ki, hivatalosan ekkor kezdődött a kampány.

értelmezés szerint sajátos szociokulturális hátterük miatt a „megélhetési" „cigánybűnözők" felülreprezentáltak bizonyos bűncselekménytípusok elkövetői között (Radikális változás, 2010: 40).

Interjúalanyunk is nyíltan beszélt a „cigánybűnözés" jelenségéről, és annak mielőbbi felszámolásáról. Annyiban árnyalta a problémát, hogy hozzátette, a bűnözés áldozatai sokszor maguk a kisebbség tagjai:

> „Ez sok esetben magukat a cigányokat sújtja egyébként, konkrét formában, uzsorázás például, egyebek. Vagy másik részről az ebből keletkező előítéletek, megbélyegzés stb. Ami nyilván vonatkozik mindenkire, aki cigány" (részlet az interjúból).

A romák ellen felhozott másik klasszikus vád, amely szerint a cigány családok a gyerekek után járó szociális ellátásokra alapozzák a háztartás bevételét, és ezért vállalnak tudatosan több gyermeket, nem változott a 2010-es programban sem.

A foglalkoztatás kapcsán a programban az olvasható, hogy a cigányok egy része a tanulás és a munka helyett arra rendezkedett be, hogy segélyből tartsa fenn magát. Emellett azt hangsúlyozzák, hogy a cigány munkavállalók a legtöbb esetben nem tudnak, nem akarnak megfelelni a munkahelyi elvárásoknak, a munkaerő-piaci versenynek, ezért vannak jelentős hátrányban a nem cigányokhoz képest (Radikális változás, 2010: 40).

Az iskolai helyzetet illetően a Jobbik szintén a kisebbség felelősségét hangsúlyozza, „összeférhetetlen", „oktatást nehezítő" gyerekekről, soha tanulni nem akaró, ezáltal negatív példát mutató szülőkről beszél (Radikális változás, 2010: 41). Az interjú során is kiderült: alanyunk mindenki által ismert ténynek gondolja, hogy „a roma gyerekeket nem azért zárják speciális iskolákba, mert nem szeretnének együtt lenni velük, hanem mert a cigánygyerekeknek visszamaradottabbak a szellemi képességeik". Ez pedig szerinte legfőképp a szüleik hibájából alakul így:

> „A szegénység, a primitívség, az igénytelenség folyamatosan újratermeli saját magát. Az írni, olvasni nem tudó, négyosztályos szülőtől nem fog motivációt kapni Kolompár Vasika arra, hogy a rák ellenszerét felfedezze. Mert ő azt a szintet látja otthon" (részlet az interjúból).

Nem sikerült kiderítenünk, hogy alanyunk ezeket az állításait mire alapozza. Annyi derült ki, hogy legfőképp tanárokkal való beszélgetései és saját tapasztalatai alapján alakult így a véleménye.

A szegregált oktatással kapcsolatban az 1970-es években, a cigányosztályok alakulásakor elhangzott viták érveit hallottuk vissza; vagyis azt, hogy azért lehet jó megoldás a szegregált oktatás, mert így a gyerekek saját szintjüknek, tempójuknak megfelelően tudnának haladni, nem húznák vissza egymást:

> „Miért van az, hogy erről a kérdésről Magyarországon nem lehet vitatkozni? A szegregáció rossz, elítélendő. A szegregáció pedig nem feltétlenül csak cigányokra vonatkozik. Azért van ez a hátrányos helyzetű, meg fogyatékos stb. kategória is. Tehát a hülye gyereket kényszerítjük, hogy az okos gyerekkel járjon egy osztályba. Az okos gyereket, aki menne tovább és haladna, arra kényszerítjük, hogy a hülye gyerekkel járjon egy osztályba, úgy, hogy a hülye gyereket most már meg sem lehet buktatni ráadásul. Ő tehát tényleg a többiek fejlődésének a gátjává válik…" (részlet az interjúból).

Ugyanakkor azt is megállapította interjúalanyunk, hogy a cigány társadalomban nincs értéke a tudásnak. Arra a kérdésre nem kaptunk választ, miért gondolja, hogy hatékony lenne a szegregált oktatás, hiszen a jelenleg is szegregált intézményekben, osztályokban a továbbtanulási arány rendkívül alacsony (Havas & Liskó, 2005: 90–93).

Ismert jobbikos teória a diszkrimináció tényének megkérdőjelezése. A programban is megjelenik, hogy a párt szerint hibás az a megközelítés, amely szerint a probléma a kirekesztő többség és az elnyomott kisebbség szembeállításával megragadható, sőt a Jobbik szerint a cigányokat a társadalom kimondottan pozitívan különbözteti meg. A párt retorikájában a korábbinál nagyobb hangsúlyt kap a rendszerváltás óta hatalmon levő kormányok felelőssége a cigányság élethelyzetének romlásában. Alanyunk is sokszor utalt a kormányok elhibázott politikájára.

A dologtalanság, a tanulásban való alulmotiváltság, a deviáns életformák iránti fogékonyság hangsúlyozása révén tehát a Jobbik érvelésében egy bizonyos szempontból passzív cigány csoport képét festi. Más kontextusban viszont

– főként a magyar–cigány együttélés tekintetében – épp egy agresszív, a többségi normákkal élesen szembemenő csoport képe rajzolódik ki. A bűnözés kapcsán például nemcsak a megélhetés motivációját, hanem a nem cigányokkal szembeni előítéletesség, agresszivitás elemeit is hangsúlyozzák.

Az interjú során a konkrét kisebbségpolitikai intézkedésekről nem tudtunk meg sok újat, alanyunk főképp a program elemeit sorolta, néhány színes anekdotával, általa humorosnak gondolt „cigányviccel" vegyítve. Bár bizonyos kérdésekben megpróbálta kerülni az általánosításokat, azt megállapíthatjuk, hogy nem leplezte a cigány kisebbséggel szembeni negatív érzelmeit, és válaszai semmiképp nem nevezhetőek politikailag korrektnek. Mondandójában minden olyan előítéletes gondolat megjelent, amely a Jobbik retorikájában is hosszabb ideje helyet kap.

A programban és az interjú során megjelenő ellentmondások és pontatlanságok arra engednek következtetni, hogy a Jobbik kisebbségképe nagymértékben előítéletekből táplálkozik. A cigányság esetében az előítéletek a projekció, más néven a bűnbakképzés mechanizmusában jelennek meg. Látható, hogy mind a cigány–magyar együttélés, mind a munkaerő-piaci helyzet és az oktatás terén kialakult helyzetért a romákat hibáztatják. Gordon W. Allport szerint az előítélet egyik oka az lehet, hogy frusztrációnkat egy nálunk gyengébb csoport tagjaira hárítjuk, az előítéletek tehát tulajdonképpen saját problémáinkat, gondolkodásmódunkat tükrözik vissza (Allport, 1977: 244). A leggyakrabban az előítéletek által sújtott gyengébb csoportok közé a bevándorlók, a nemzeti, az etnikai és a szexuális kisebbségek tartoznak. A Jobbik retorikájában megjelenő, cigánysággal kapcsolatos érvek véleményünk szerint szintén a bűnbakképzés mechanizmusát példázzák.

A bűnbakképzés mechanizmusa egyértelműen megmutatkozik abban a fontossági sorrendben is, amelyet a párt a programban az együttélés különböző kérdései kapcsán felállít. Eszerint az elsődleges feladat a cigányság deviáns életformájának, bűnözésre való hajlamának felszámolása. Ezt követően foglalkoznának a szerintük nem kívánatos demográfiai tendenciák megfékezésével. A Jobbik kevesebb hangsúlyt fektet az oktatási és a foglalkoztatási rendszer, azaz a külső társadalmi struktúra megváltoztatására. Mindez számunkra azt bizonyítja, hogy a Jobbik szerint létezik Magyarországon egy jól látható, világos határokkal rendelkező etnikai csoport, amely az életkörülményeinek megváltoztatásáért semmit nem tesz, a többség életét megnehezíti, és az egész ország biztonságos működését fenyegeti.

A Jobbik ebben a programban nevezi először saját kisebbségpolitikáját integratívnak (Radikális változás, 2010: 41). A konkrét intézkedések ismertetése után viszont kiderül, nem feltétlenül a klasszikus értelemben vett integrációt érti a kifejezésen. A cigányság átnevelését, a többségi normákhoz való alkalmazkodását tartja helyénvalónak, amely koncepció közelebb áll az asszimilációhoz. Ezt támasztja alá az a programpont is, amely a cigányság keresztény szellemben történő vallási nevelését szorgalmazza.

3.2. A Jobbik kisebbségképe saját orgánumaiban

A Jobbik kisebbségképével kapcsolatban tehát fontos kiindulópontnak tekintettük a programot. Kíváncsiak voltunk arra, hogy az ott ismertetett elképzelések és a különféle szakpolitikák közötti fontossági sorrend mennyiben tükröződik vissza a párt nyílt retorikájában. Ezt a párt egyértelműen saját szócsövének tekinthető orgánumokon keresztül próbáltuk vizsgálni. Az online felületek közül a párt honlapját, a jobbik.hu-t, a nyomtatott sajtótermékei közül a párt prominens alakjai által kiadott Barikád című hetilapot választottuk elemzés céljából.

3.2.1. A Jobbik és a média viszonya

Az online tartalomnak kiemelt jelentőséget tulajdonítottunk. Ahogyan a jobbikos képviselők különféle nyilatkozataiból és az általunk megkérdezett képviselő válaszaiból is kiderült, úgy érzik, a párt nem valódi politikai súlyának és népszerűségének megfelelően jelenik meg a mai magyar média fősodrában. Ezért sajátos módszerekhez kell folyamodniuk, hogy üzeneteiket eljuttathassák szimpatizánsaikhoz, illetve a potenciális Jobbik-szavazókhoz.

A Jobbik az internet adta lehetőségek bevonásával az összes párt közül a legsikeresebben juttatja el nagy tömegekhez az üzeneteit.[5] Ahogy arra a bevezetőben is utaltunk, a párt igazi terepe a közösségi szájtok, blogok és fórumok világa, ezeken a felületeken nagy szerepet kap a párt szimpatizánsainak véleménye. Minket viszont az érdekelt, milyen képet sugároz magáról a párt, milyen üzeneteket közvetít a meglévő és a leendő szavazók felé, és ebben milyen szerepet kapnak a kisebbségek. Elsősorban azokra a tartalmakra koncentráltunk, amelyek a kampány időszakában keletkeztek. A korábbi anyagokat csak áttekintettük, az viszont így is feltűnő volt, hogy a párt retorikáját korábban uraló, a cigánysággal kapcsolatos kérdések a 2010-es kampány során veszítettek jelentőségükből.

3.2.2. A jobbik.hu: a Jobbik elsődleges hivatalos orgánuma

A honlapon található „Alapító Nyilatkozat"-ban[6] a cigányság helyzetét a párt az egyik legfontosabb nemzetstratégiai kérdésnek nevezi, és a program és az akkoriban a honlapra felkerült hírek alapján is elmondhatjuk, hogy a 2009-es EP-kampánynak még a „cigánykérdés" volt a slágertémája, az ezzel kapcsolatos elképzeléseik adták a párt sajátos arculatát. A kisebbségi tematika persze a 2010-es kampányban is jelen volt, csak épp sok más új téma sorakozott fel mellé.

A jobbik.hu-n január óta kevésbé ideológiai, sokkal inkább a választással kapcsolatos gyakorlati jellegű hírek: az ajánlószelvény-gyűjtésről, a jelöltállításról és listaállításról szóló legfrissebb információk jelentek meg. A honlapon rendszeresen bemutatkoztak a párt képviselő-, illetve miniszterjelöltjei. A Jobbik a mozgósítás során kiemelt szerepet szánt a lakossági fórumoknak, a honlapon a vizsgált időszakban rendszeresen helyet kaptak a fórumokról készült beszámolók. Az előzetes feltevésünk az volt, hogy ezekből és a párt élvonalába tartozó politikusokkal készült interjúkból információt nyerhetünk a párt kisebbségekkel kapcsolatos legfontosabb elképzeléseiről. Ezzel szemben azt tapasztaltuk, hogy a szakpolitikai kérdések az online anyagokban nem kaptak nagy szerepet. Az üzenetek jelentős része a jobbikos politikusok korrupciós ügyeiről szólt. Az írások az ügyeket más pártok támadásaként, a Jobbik népszerűségét aláásni kívánó taktikázásként interpretálták, céljuk az érintett képviselőjelöltek jó hírének megtartása volt.

Konkrét szakpolitikai kérdésekről olyan témában olvashatunk a honlapon, amelyet sem korábban, sem a 2010-es kampányban nem lehetett tipikusan jobbikos témának tekinteni. Ide sorolhatunk például több, a Jobbik környezetvédelmi programjával foglalkozó írást.[7] A cél ezzel egyértelműen a minél szélesebb szavazótábor megszólítása lehetett. Valószínűleg ez lebegett a szeme előtt a Jobbik kampánystratégiáját kiötlőknek akkor is, amikor a „cigánykérdés" helyett mind a programban, mind a hivatalos retorikában a korábban azzal egyenrangú elemeket emelték ki. Az egész kampányt áthatotta a korábbi kormányzatok elszámoltatására vonatkozó „Húsz évért húsz évet" szlogen. Nem veszített jelentőségéből a magyar föld védelme, nőtt a közbiztonság, az alkotmányozás, a gazdaság helyreállítása, a cigánybűnözés helyett a politikusbűnözés felszámolásának a szerepe.

A jobbikos orgánumok és azok üzenetei között talán érdemes különbséget tenni abból a szempontból is, hogy azok milyen széles, a párthoz mennyire közeli közönséghez szólnak. A jobbik.hu jelentheti a támpontot a párthoz és annak nézeteihez még kevésbé kötődő, a párt programja iránt érdeklődő, tájékozódó szavazónak. Fontos tehát, hogy a párt itt egy sokak számára elfogadható, kevésbé megosztó arcát mutassa. Ezért is lehet, hogy a honlapon a szélsőséges megfogalmazások és a legkényesebb témák kevésbé kapnak helyet. Ugyanakkor azt várnánk, hogy a politikai korrektség kevésbé érvényesül a párt biztos szavazóbázisának szóló médiumban.

3.3.3. Barikád

A Barikád épp a kampány során (2010. január 14-én) vált havilapból hetilappá. A lap olvasói minden bizonnyal „Az új erő" elkötelezett hívei közül kerülnek ki, akik teljesen azonosulnak a párt nézeteivel, és nagy valószínűséggel még a kampány

5 Ez derül ki a kampányidőszakban készült felmérésből is, amely a pártok közösségi oldalakon való megjelenését, a kampányvideók megtekintését vizsgálta. A Jobbik rajongótábora nőtt a legdinamikusabban, és a párthoz köthető videók száma sokszorosa a többi pártéhoz képest, lásd http://www.webforgalom.hu/out/SzaboGabor-valasztas2010_es_a_kozossegi_media_marcius.pdf (utolsó letöltés: 2010. október 17.).

6 Lásd http://jobbik.hu/rovatok/egyeb/alapito_nyilatkozat (utolsó letöltés: 2010. június 13.).

7 Lásd például 2010. március 5-én a jobbik.hu-n: A jobbik felhívása a szerencsi szalmaégető erőmű létesítése ellen: http://www.jobbik.hu/rovatok/orszagos_hirek/a_jobbik_felhivasa_a_szerencsi_szalmaegeto_eromu_letesitese_ellen (utolsó letöltés: 2010. május 12.).

előtti „radikálisabb" hangok hatására kezdtek vele szimpatizálni. Ennek megfelelően a hetilap szövegei kevésbé visszafogott módon viszonyultak a kisebbségi kérdéshez. A bűnügyi rovat hétről hétre közölte a „cigánybűnözők" által elkövetett rémes történeteket. A programmal szemben itt nemcsak speciális, a cigány etnikumra jellemző bűncselekmények szerepelnek, hanem a hírek minden elkövetést etnicizálnak, azt a látszatot keltve, mintha a cigány csoport tagjai közül az azonos társadalmi státusú nem romákhoz képest nagyobb számban kerülnének ki szabálysértések vagy bűncselekmények gyanúsítottjai. A lap internetes oldalán szereplő hírek között nem ritkán találkozhatunk hasonló kommentárokkal: „Mind az elkövetők, mind az áldozatok cigányok voltak."[8] Ugyanakkor a cigány etnikummal leginkább mégiscsak a különös kegyetlenséggel elkövetett, legsúlyosabb eseteket hozták összefüggésbe. „Brutális cigánytámadás",[9] „brutális gyilkosság cigánybűnözői",[10] „kegyetlen gyilkos cigány"[11] – hogy csak néhány példát említsünk a hírekben leggyakrabban használt fordulatokról.

A Barikád hasábjain a kampány alatt több publicisztika foglalkozott olyan átfogó szakpolitikai kérdésekkel, mint az oktatás és a mezőgazdaság. A szerzők a párt politikusai, akik a program megalkotásában is részt vettek. Nézeteiket itt sok esetben bővebben fejtik ki, mint a programban, különbségek viszont nemcsak a terjedelemben és a részletességben vannak. A népesedéssel foglalkozó írás itt nem csupán a cigányok számának gyorsabb növekedéséről, hanem „kontrollálatlan növekedéséről" és „a cigány népesség értékrendre bomlasztó"[12] jellegű hatásáról szól. Közpolitikai célkitűzésként nem a cigányság integrációja, hanem a cigányság egyfajta magasabb kulturális szintre emelése, többségi normáknak megfelelő átnevelése jelenik meg.

4. A Jobbik kisebbségképe a média fősodrában

4.1. A Jobbik és a nyomtatott sajtó

A Jobbik saját orgánumainak elemzésén túl vizsgáltunk más, a Jobbiktól jól elkülöníthető, többnyire azzal ellenséges médiatartalmakat. Eredeti várakozásainkkal szemben kevés olyan információt találtunk, amely kimondottan a Jobbik kisebbségképére vonatkozott volna, ám az elemzés tanulságos volt abból a szempontból, hogy miként interpretálják az egyes médiumok a Jobbik politikai helyzetét, a párthoz köthető értékrendet és ideológiát, és mindez milyen viszonyban van a Jobbik saját orgánumaiban megfogalmazott állításokkal.

A bal- és jobboldali napilapok Jobbikkal kapcsolatos tematizációja és alapvető attitűdje nagy hasonlóságot mutatott, különbségeket a hangsúlyokban találtunk. A megjelenő cikkeket azok témája szerint mindkét oldal médiumaiban néhány típusba tudtuk sorolni.

4.2. A Jobbik botrányai

A vizsgált időszakban a Népszabadságban 44, a Magyar Nemzetben 36 cikk jelent meg a Jobbikkal kapcsolatban. A legnagyobb csoportot a Jobbikkal kapcsolatos botrányokat tárgyaló írások alkották, ezek a párttal foglalkozó cikkek körülbelül 30 százalékát alkották. Ide tartozik például jobbikos politikusok MSZP-s politikusok házai ellen elkövetett merényletekben való részvétele, a csalás, a fegyverkereskedelem, a bírság stb. Különösen a kampány előrehaladtával nőtt azoknak a cikkeknek a száma, amelyek a jobbikos politikusok kétes ügyekben való érintettségéről számoltak be.[13]

8 Lásd: a Barikád.hu bűnügyi rovatának híre március 6-án: http://barikad.hu/node/48517 (utolsó letöltés: 2010. szeptember 14.).

9Lásd: http://vecs.jobbik.hu/content/brut%C3%A1lis-cig%C3%A1nyt%C3%A1mad%C3%A1s-sarkadon-m%C3%A1sodik-olaszliszka (utolsó letöltés: 2010. október 3.).

10 Lásd http://barikad.hu/node/48517. (utolsó letöltés: 2010. augusztus 23.).

11 Lásd http://barikad.hu/node/48464. (utolsó letöltés: 2010. augusztus 23.).

12 Lásd http://barikad.hu/node/48926. (utolsó letöltés: 2010. augusztus 23.).

13 Néhány cím az általunk vizsgált lapokban megjelenő cikkekből:

Népszabadság: Csalás miatt lakat alatt a keszthelyi Jobbik-elnök (2010. január 14.); Budaházy-ügy: újabb gyanúsított (2010. március 2.); Romákkal üzletelt az elfogott keszthelyi Jobbik-elnök (2010. március 6.).

Magyar Nemzet: Előzetesben a Jobbik egy politikusa (2010. január 15.); Csalással gyanúsítanak egy jobbikost? (2010. január 14.); Bűnözők a Jobbik körül? (2010. március 6.); Feljelentették a Jobbik elnökét? (2010. április 9.).

4.3. A Jobbik politikai arculata, helye a többi párt között

Nagy számban fordultak elő olyan cikkek is, amelyekben vagy egy interjú kapcsán, vagy valamilyen külföldi újságban megjelent elemzés alapján a Jobbikot mint veszélyforrást mutatták be. A jobboldali Magyar Nemzet írásaiban nem szerepeltek különösebb konkrétumok, ezek inkább erkölcsi, értékrendbeli támpontot kívántak nyújtani az olvasónak, vagyis arra igyekeztek buzdítani, hogy semmiképpen ne szavazzon a Jobbikra, mert annak programja káros az ország számára. A cikkek közül összesen kettőben fordul elő a „cigány" vagy a „roma" szó, és olyanokként utalnak rájuk, akiket a Jobbik bűnbaknak tekint az MSZP által okozott károk miatt.

A Népszabadságban az írások többségét azok a cikkek teszik ki, amelyek a Jobbik arculatával, szélsőséges mivoltával, a pártok között elfoglalt helyével, ideológiájával foglalkoznak. Talán itt volt a legtöbb különbség az árnyalatokban, abban, ahogyan a jobb-, illetve a baloldali sajtó a Jobbikot láttatta. Amellett, hogy a párt rendre megkapta a rasszista és az antiszemita jelzőket, a Népszabadság szerzőinek többsége nem csupán rasszizmusról, veszélyes cigányellenességről, hanem fajelméletről, fajgyűlöletről is beszélt a jobboldali párt kapcsán. A Magyar Nemzetnél is megfigyelhető „veszély" tehát a baloldalon felerősödik.

A Jobbikban a legnagyobb veszélyt a baloldali orgánumok szerzői azért látták, mert az nemcsak a meglévő kisebbségekkel szembeni előítéletekkel és sztereotípiákkal operál, hanem egy veszélyes, fenyegető kisebbség képét festi, és a szélsőséges retorikán keresztül nemcsak a radikális ideológiát terjeszti, hanem legitimitást nyújt egy szélsőséges viselkedési mintának is. A baloldalon a Jobbik-jelenséggel kapcsolatos cikkek egy csoportjában a szélsőségeket elutasító hang mellett megjelenik egy meglehetősen cinikus szólam, amely a Jobbik politikáját nem pusztán veszélyesnek, hanem abszurdnak, komolytalannak is tartja.[14]

4.4. A Jobbik esélyei a választásokon

Szintén külön kategóriát alkotnak a választási eredmények előrejelzéséről, közvélemény-kutató irodák felméréseiről szóló hírek, amelyek mindkét lapban a cikkek jelentős részét teszik ki. Ezzel kapcsolatban csupán annyi érdekesség figyelhető meg, hogy a választások előtti időszakban az adatok közül a leginkább azt emelték ki, hogy a Jobbik folyamatosan veszít népszerűségéből, nem fogja megszerezni a második helyet, egyre többen elpártolnak tőle. Ez a tendencia arra enged következtetni, hogy közvetlenül a választások előtt a lap munkatársai próbáltak azzal a pszichológiai eszközzel is élni, amely szerint az emberek szeretnek a győztes csoportba tartozni (vö. Bajomi-Lázár, 2006).

4.5. A Jobbik programja, kisebbségpolitikája

A pártok, így a Jobbik szakpolitikájával mindkét vizsgált hetilap keveset foglalkozott. A Magyar Narancs kapcsán érdemes kiemelni, hogy a Jobbikon kívül a választásokon induló valamennyi komoly politikai párt egy-egy szimpatizánsa kifejtette, miért érdemes az adott pártra szavazni.[15] Annak, hogy a Jobbik egyik szimpatizánsa sem próbálta meggyőzni a Magyar Narancs olvasóit, az az oka, hogy a lap nem adott rá lehetőséget, ugyanis a Jobbikot nem tekintik demokratikus pártnak. A cikkek témáját tekintve elég változatos képet kaptunk, de legfőképp azt a kérdést vizsgálták, mi lehet az oka a Jobbik megerősödésének, valamint itt elemezték először a párt programjának konkrét pontjait is (a lap a választások előtti számban bemutatta az összes párt programjának legfontosabb pontjait). A Jobbik itt is negatív színben tűnt fel, mégpedig azáltal, hogy a cikkben hangsúlyozták: a programban leírt tervekhez képest a párt politikusai milyen nyilatkozatokat szoktak tenni élőben. Így például azt, hogy nincs semmilyen írásos

14 Néhány cím az általunk vizsgált lapokban megjelenő cikkekből:

Népszabadság: A jobbik és a karantén (2010. január 16.); NZZ: A rasszista, antiszemita módon agitáló Jobbik bejut a Parlamentbe (2010. január 13.); A Jobbiktól visszhangzik a nyugati sajtó (2010. április 9.); Ismeretlen arc, fenyegető veszély (2010. április 8.). Magyar Nemzet: Összefogás (2010. március 4.).

15 A „Miért szavazok a …-ra?" című publicisztika sorozatban.

Jobbik-dokumentum a „cigánybűnözés" genetikai hátteréről, a „zsidó tőke" országból való kiűzéséről stb., noha ezek a témák gyakran felmerültek lakossági fórumokon és más szóbeli nyilatkozatokban.

A jobboldali Heti Válasz a Jobbik kisebbségpolitikájával kapcsolatban sem pozitív, sem negatív kritikát nem fogalmaz meg.[16]

5. A Jobbikról megjelenő kép a televízióban

A televíziós műsorok esetében a nyomtatott sajtótermékekhez részben hasonló eredményekre jutottunk, azonban jelentős különbségeket is felfedeztünk. Közvetlenül a választások előtt, a Jobbik és a kisebbségek kapcsolata, mint téma, szinte eltűnt a televíziók napirendjéről, de februárban és március elején még előfordult, hogy egy-egy riportban rövid megjegyzésként előkerült az az állítás, amely szerint a párt cigányellenessége és antiszemita kijelentései miatt lett népszerű. A választások közeledtével azonban – a nyomtatott sajtóhoz hasonlóan – a figyelem inkább a párt botrányaira, a választási eredményekkel kapcsolatos kérdésekre vagy a külföldi sajtó Jobbikra vonatkozó negatív kritikáinak megvitatására terelődött. Ennek oka az is, hogy a Jobbik új szakpolitikai témákat talált,[17]amelyek elterelték a média fősodrának figyelmét a kisebbségi kérdésről.

5.1. A Jobbik mint „botránypárt"

A nyomtatott sajtóhoz hasonlóan a Jobbikkal kapcsolatos botrányok valamennyi televízió esetében is napirendre kerültek. Ehhez kapcsolódóan például többször láthattunk riportokat a Magyar Gárdáról, azonban ekkorra már inkább olyan kontextusban került elő a szervezet, amely szerint azt jogerősen feloszlatták, ennek ellenére újjáalakult. Míg korábban a Gárda a cigánysággal és a zsidósággal kapcsolatban jelent meg a médiában, a kampányidőszakra ez már nem volt jellemző, sem a bal-, sem a jobboldali televíziókban.

5.2. Ki segítette a Jobbik megerősödését?

A nyomtatott sajtó és a televíziós műsorok közötti legjelentősebb különbség az, hogy sokkal egyértelműbben érzékelhető: a különböző politikai háttérrel rendelkező televíziók a jobboldali, illetve baloldali politikai formációk szatelitpártjaként azonosítják a Jobbikot. Ezt egyrészt jól példázza a Hír TV Célpont című műsora, amelyben kemény kritikákat fogalmaznak meg a párttal szemben. A műsor szerint a „Jobbik hátországa" miatt kell leginkább tartani a párttól, és nem rasszista, antiszemita kijelentéseik miatt. Vagyis a médium szerint valójában szocialista „kapcsolataikkal" érnek el sikereket. A televízió azt is kiemelte, hogy több „volt liberális" támogatója a pártnak. A két párt között ezzel éles párhuzamokat vont.[18] Az Echo TV vizsgált műsoraiban szintén a szocialisták és a Jobbik közötti feltételezett kapcsolatok kerültek napirendre. A párt a Napi Aktuális című műsorban a Magyarok Nyilai nevű terrorszervezet leleplezése után került elő. Itt elhangzott az a kérdés, hogy „kit terhel a felelősség azért, hogy a Magyarok Nyilai megszületett?", illetve „mekkora felelőssége van azoknak, akik most védik őket?"[19] A műsorban nem hangzott el sem az MSZP, sem a Jobbik neve, azonban egyértelműen róluk volt szó, és a Hír TV-hez hasonlóan párhuzamot vontak a Jobbik és a szocialisták között.

16 Lásd például Népszabadság: Kit érdekelnek a programok? (2010. április 7.).

17 Például: „kelet felé orientálódás" a gazdaság- és a külpolitikában, az állam és az egyházak viszonya, vagy egy teljesen új szemléletű, szigorúbb büntetőpolitika meghonosítása.

18 Lásd: „Célpontban a Jobbik", Célpont, Hír TV, 2010. március 26., 21:41, [Online]: http://www.hirtv.hu/?tPath=/view/videoview&videoview_id=10194 (utolsó letöltés: 2010. szeptember 22.).

19 Lásd: „Magyarok Nyilai - veszélyben az ország?" Napi Aktuális, ECHO TV, 2010. március 8., 20:00, [Online]: http://www.echotv.hu/videotar.html?mm_id=161&v_id=2347 (utolsó letöltés: 2010. szeptember 22.).

A baloldali ATV-ben előfordult, hogy szó esett a párt születésének körülményeiről, miszerint az a Fidesz hátországából nőtte ki magát, illetve az is elhangzott, hogy a Fidesz „a Jobbik felé kacsingat".[20] Vagyis – szemben a jobboldali médiumokkal – az ATV esetében a Jobbik vélt fideszes kapcsolataira helyezték a hangsúlyt. A pártot azonban sokkal inkább egy olyan, a társadalomra veszélyes, szélsőséges, rasszista és antiszemita formációként jellemezték, amely körül sok kétes és sötét ügy lebeg.[21]

5.3. A Jobbik szakpolitikái a televíziókban

További különbség a nyomtatott sajtó és a televíziók között az, hogy a közszolgálati televízió esetében megjelentek a Jobbik szakpolitikái is.[22] A tárgyalt televíziók és a Magyar Televízió közötti különbség a leginkább abban ragadható meg, hogy a jobb- és a baloldalhoz köthető orgánumokban főleg botránypártként azonosították őket, és – bár ez némileg érzékelhető volt az MTV-ben is – csak a köztévé Ma Reggel műsorában fordult elő ilyen irányú keretezés. Fel szeretnénk hívni a figyelmet ugyanakkor arra, hogy az MTV a Jobbik politikusait közszolgálati státusa végett köteles volt megszólaltatni. A kisebbségi kérdések és a párt kisebbségpolitikája azonban – hasonlóan a többi elemzett televíziós műsorhoz – szinte egyáltalán nem bukkan(tak) fel ebben az időszakban.

A Ma Reggelben mind elemzőkkel, mind politikusokkal folytatott beszélgetések során gyakran elhangzott, hogy a párt szélsőséges. Ezzel szemben Az Estében leginkább szakpolitikával, illetve a választási kampánnyal és az eredményekkel kapcsolatos témákról volt szó. A „párt szélsőségessége" sem hangzott el a Ma Reggelhez hasonló formában, mindössze hivatkozásként, amely szerint baloldali, illetve jobboldali politikusok, valamint hazai és nyugati elemzők azt állítják, hogy a párt szélsőséges. A Magyarok Nyilai terrorszervezettel kapcsolatban például a radikálisok igazságügy-miniszter jelöltjét is megszólították, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy pro és kontra érvek is elhangozzanak a terrorszervezet és a párt viszonya kapcsán.[23]

5.4. A Jobbik sajátos „fogalomkészlete" a televíziókban

A kisebbségek és a Jobbik viszonyával kapcsolatos témák tehát nagyon ritkán jelentek meg a televíziókban, a cigánysággal kapcsolatos tematizáció az Echo TV-ben azonban előfordult. E televízió műsoraiban a riporterek gyakran átvették a Jobbik által használt fogalmakat.[24] Így fordulhatott elő például az is, hogy 2010. január 20-án a Napi Aktuálisban a „cigánybűnözés" a műsor egyik témája volt.[25] Ebben az esetben azonban a „cigánybűnözés" fogalma nem egyezett meg a Jobbik által használt „cigánybűnözéssel". Olyan kontextusban hivatkoztak rá, amely szerint a jelenség mögött szociális problémák és etnikai feszültségek állnak. Sőt később a műsorvezető már arról beszélt, hogy lehetséges, a jelenség nem is létezik, de a fogalom „benne van a közbeszédben".[26] Ugyanakkor a „cigánybűnözés" nem a Jobbikkal kapcsolatosan merült fel, a műsorban egyáltalán nem volt szó a pártról. Ez tehát azt bizonyítja, hogy a jobboldali Echo TV tematikájában felmerülnek a Jobbik által hangsúlyozott kérdések is, ugyanakkor a csatorna igyekezett elkerülni a párt pozitív színben való feltüntetését.

---

20 Lásd például: Burány Sándor, Egyenes Beszéd, ATV, 2010. március 9., 19:30, [Online]: http://atv.hu/video/20100309_burany_sandor (utolsó letöltés: 2010. szeptember 22.).

21 Lásd például: „Megszólal a rabló barátnője", Egyenes Beszéd, ATV, 2010. március 26, 21:20, [Online]: http://atv.hu/videotar/20100326_megszolal_a_rablo_baratnoje., vagy „Uszítás?" Egyenes Beszéd, ATV, 2010. március 17., 09:30, [Online]: http://atv.hu/video/20100316_ivanyi_gabor (utolsó letöltés: 2010. szeptember 22.).

22 Lásd például: „Programot alkotott a Jobbik", Ma Reggel, MTV, 2010.01.19, 10:34, [Online]: http://videotar.mtv.hu/Videok/2010/01/19/10/Ma_Reggel_2010_januar_19_.aspx, vagy „A Jobbik a külügyi bizottság elnöki posztjára pályázik", Az Este, MTV, 2010.04.21, 21.34, [Online]: http://videotar.mtv.hu/Videok/2010/04/21/21/A_Jobbik_a_kulugyi_bizottsag_elnoki_posztjara_palyazik.aspx (utolsó letöltés: 2010. szeptember 22.).

23 Lásd: „Bemutatták a Jobbik igazságügyminiszter-jelöltjét", Ma Reggel, MTV, 2010. március 2., 10:08, http://videotar.mtv.hu/Videok/2010/03/02/10/Bemutattak_a_Jobbik_igazsagugyminiszter_jeloltjet.aspx (utolsó letöltés: 2010. augusztus 23.).

24 Például: „cigánybűnözés", „Magyarország gyarmatosítása", „mélymagyar".

25 Lásd: „A cigányság és az egyház", Napi Aktuális, Echo TV, 2010. január 20., 20.00, [Online]: http://www.echotv.hu/20100120_napi_aktualis.html (utolsó letöltés: 2010. szeptember 22.).

26 Lásd: „A cigányság és az egyház", Napi Aktuális, Echo TV, 2010. január 20., 20.19, [Online]: http://www.echotv.hu/20100120_napi_aktualis.html (utolsó letöltés: 2010. szeptember 22.).

6. Összegzés, további kutatási irányok

Kutatásunk során a Jobbik nyilvános térben megjelenő kisebbségképét elemeztük diskurzusanalízis segítségével. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a Jobbik kapcsán nem lehet egységes képről beszélni. A pártot egyfajta duális nyilvánosság övezi, amin azt értjük, hogy két, egymástól csaknem teljesen különböző kép jelenik meg róla a médiában. Az egyik a Jobbik saját magáról sugárzott képe, programjának, politikájának saját értelmezése, a másik a média fősodrában megjelenő Jobbik-kép. A framing-elmélet értelmében tehát különböző értelmezési keretek jelennek meg a médiában.

A párt által sugározni kívánt kép a Jobbik programjában, politikusainak megszólalásaiban, valamint a különböző, a párt által támogatott orgánumokban jelent meg. A Jobbikot övező duális nyilvánosságban kirajzolódó képek közötti ellentmondást a párt kisebbségképe, más szóval cigánypolitikája alapján érthetjük meg. Míg a párt a roma kisebbségben látta az ország gazdasági, társadalmi problémáinak okozóját, és saját magát a probléma megoldójának láttatta, addig a média fősodrában a Jobbik jelenik meg társadalmi problémaként, amely a cigányságot bűnbaknak nyilvánította.

A program, az interjú és a Jobbik saját orgánumaiban kirajzolódó kép alapján elmondhatjuk: a Jobbik a cigányságban egy renitens, deviáns, kriminális csoportot lát, amelyet a magyar társadalom méltánytalanul pozitívan diszkriminál. A kisebbség nem méltó ezekre az áldozatokra, szembe megy a többségi elvárásokkal, és nem teszi meg a kellő erőfeszítéseket saját társadalmi helyzetének javítása érdekében. A programban legalábbis manifeszt módon nem jelennek meg olyan teóriák, amelyek a cigány kisebbség és a nem cigány többség közötti különbségeket kulturális, netán faji eltérésekkel magyaráznák. A nyilvános diskurzusban a Jobbik igyekszik elkerülni a szélsőségesség látszatát, ám érvelésében így is a társadalomban élő legsúlyosabb előítéletek és sztereotípiák kapnak szerepet. Nem azt mondjuk, hogy a Jobbik a kampány során mérsékelte volna a cigány kisebbséggel kapcsolatos nézeteit, csupán azt, hogy feltehetően minél több szavazó számára szeretett volna lehetséges alternatívaként megmutatkozni, és ezért a legmegosztóbb kérdést valamelyest háttérbe szorította, illetve a fogalmi kereteket oly módon finomította, hogy azok közelebb kerüljenek a politikai korrektség mércéjéhez. Mindez a mérséklődés persze számunkra a politikai üzenetek elsődleges szintjén, a médiában és a párt hivatalos orgánumaiban volt tetten érhető, és kérdés, mennyiben volt megfigyelhető a jelenség például a lakossági fórumok szintjén. Ezt nem volt lehetőségünk vizsgálni, de az interjúból, más, kevésbé előtérben levő politikusok és főleg a szimpatizánsok megnyilvánulásaiból arra következtettünk, hogy a cigányprobléma és az arra adott kemény válaszok nem veszítettek jelentőségükből. A párt sajátos ideológiai világképéből adódóan a szükséges ellenséget a romákban látja, akiket a magyar társadalmon kívül élőkként definiál. Kijelenthetjük továbbá azt is, hogy a Jobbik kisebbségi médiaábrázolása a szociális bűnbakképzést tükrözi.

A többségi médiumokról összességében elmondhatjuk, hogy minden orgánum alapvetően nagyon negatív attitűddel viszonyul az általa antidemokratikusnak és szélsőjobboldalinak minősített párthoz. A párt értékrendszerét szélsőségesnek, európai mérce szerint elfogadhatatlannak tartják, ám a kritikák nem lépik túl az általános címkék szintjét. Konkrét szakpolitikai intézkedéseket ritkán vesznek górcső alá. Az egész kampányra jellemző a szakpolitikai kérdések háttérbe szorítása, a Jobbikot sem konkrét kisebbséggel kapcsolatos vagy egyéb szakpolitikai intézkedései miatt érik a támadások. Csak néhány esetben téma, miért is kifogásolhatók, egyáltalán milyen érvelésen alapulnak a Jobbikhoz köthető cigányellenes eszmék. Miközben a Jobbik látványos erőfeszítéseket tett a kampány során arra, hogy üzeneteinek hangnemét mérsékelje, legalábbis egy, többek számára fogyasztható formába csomagolja, a média erről tudomást sem véve a korábbi radikálisabb retorika elemeit hangsúlyozva, elutasítóan lépett fel a párttal szemben. Ellentmondásokat tudunk felfedezni a különböző médiumok hozzáállásában, amelyek leegyszerűsítő módon viszonyulnak a párthoz. A különböző ideológiai hátterű orgánumok hol az MSZP, hol a Fidesz szatelitpártjaként azonosították őket. Kiemelték a politikai formáció rendszerellenességét, de mindezt másfajta módszerekkel prezentálták: a baloldali médiára inkább pánikszerű félelem, a jobboldalira a párt nevetségessé tétele, sajátos fogalmainak kisajátítása, illetve politikusai teljes alkalmatlanságának hangsúlyozása volt jellemző.

A jövőben hasznosnak tartanánk egy olyan kutatás kivitelezését, amely a Jobbik és szimpatizánsainak közösségi oldalakon, blogokon, fórumokon megjelenő kommunikációját vizsgálná. Mint már a bevezetőben említettük, a Jobbik szélsőséges voltából adódóan kevés teret kapott a média fősodrában való bemutatkozásra, részben ezért kényszerült

az új média eszközeinek használatára, amelyet a többi párthoz képest – úgy véljük – egyedülálló hatékonysággal aknázott ki. Korábban is szerepeltek szélsőséges pártok a magyar politikai színtéren, ám ilyen technikai lehetőségek, amelyekkel ennyi szimpatizánst be lehet vonni a politikai diskurzusba, senkinek sem álltak rendelkezésére. Ezzel új dimenziók nyíltak meg a politikai részvétel, a politikai kommunikáció világában, amelyek feltétlenül vizsgálatra érdemesek.

Irodalom

Allport, Gordon W.(1977): *Az előítélet*. Budapest: Gondolat Könyvkiadó.

Bajomi-Lázár Péter (2006): Manipulál-e a média? *Médiakutató*, nyár.

Faludi Barbara (2007): *A televízió hatása a gyermekekre*. Budapesti Gazdasági Főiskola. http://elib.kkf.hu/edip/D_13250.pdf (utolsó letöltés: 2010. augusztus 3.).

Ferencz Magdolna (2009): *Értékek az internetes hálózati kommunikációban*. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia Doktori Iskola. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/411/1/ferencz_magdolna.pdf (utolsó letöltés: 2010. augusztus 3.).

Havas Gábor & Liskó Ilona (2005): *Szegregáció a roma tanulók általános iskolai oktatásában*. Budapest: Felsőoktatási Kutatóintézet. http://www.biztoskezdet.hu/uploads/attachments/havas_lisko_szegregacio_altalanos.pdf (utolsó letöltés: 2010. október 14.).

Mazzoleni, Gianpietro (2006): *Politikai kommunikáció*. Budapest: Osiris Kiadó.

Ligeti György (2007): Kisebbségek és bevándorlók a médiában. *Médiakutató*, ősz.

Radikális változás. A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzeti önrendelkezésért és a társadalmi igazságosságért (2009), http://www.jobbik.hu/sites/jobbik.hu/down/Jobbik-program2010OGY.pdf (utolsó letöltés: 2010. augusztus 9.).

Szabó Gábor (2010): Pártok és politikusok a közösségi médiában 2010. március 10-én; http://www.webforgalom.hu/out/SzaboGabor-valasztas2010_es_a_kozossegi_media_marcius.pdf (utolsó letöltés: 2010. október 17.).